

Kokowski, Andrzej

50 lat pracy naukowej profesora dra hab. Jerzego Wielowiejskiego

Archeologia Polski Środkowowschodniej 5, 305-307

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KRONIKA – THE CHRONICE

ANDRZEJ KOKOWSKI

50 LAT PRACY NAUKOWEJ PROFESORA DRA HAB. JERZEGO WIELOWIEJSKIEGO

Katedrze Archeologii Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej przypadł zaszczyt uhonorowania jednej z najbardziej znaczących dla polskiej archeologii postaci. Minęło właśnie pięćdziesiąt lat od chwili, kiedy prof. dr hab. Jerzy Wielowiejski ogłosił drukiem swoją pierwszą publikacją naukową. W ponad 75 letnim już życiu Jubilata, przepełnionym nieustającą archeologiczną przygodą, zapisał się On jako niezwykle aktywny uczony, stawiający podwaliny dla nowoczesnych badań nad kontaktami z Imperium Rzymskim, numizmatyką, zagadnieniami starożytnej gospodarki, handlu bursztynem i wieloma innymi problemami starożytności. Jest przy tym ciągle nieustrudzenie obecny na wszystkich konferencjach naukowych dotyczących okresu rzymskiego organizowanych do tej pory w Katedrze Archeologii UMCS¹. Zaznaczył się również w życiu naszego Uniwersytetu między innymi jako opiekun pracy magisterskiej, niestrudzony konsultant projektów naukowych, oraz jako recenzent dorobku naukowego niżej podpisanego, w konkursie o stypendium im. Alexandra von Humboldta².

W uznaniu dla tych zasług Jego Magnificencja Rektor odznaczył czcigodnego Jubilata medalem *Amicis Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*.

Uroczystość wręczenia medalu celebrowana przez Dziekana Wydziału Humanistycznego, prof. dr hab. Stanisława Grabiasa oraz sygnatury dedykowanego profesorowi Jerzemu Wielowiejskiemu czwartego tomu rocznika „Kultury przeworskiej” odbyła się 23 września 1999 roku w Nałęczowie, w trakcie ceremonii otwarcia Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Die Bewaffnung der Germanen und ihrer Nachbarn in den letzten Jahrhunderten vor Christi Geburt” w obecności znakomitych uczestników z kilkunastu krajów. Jubilat w swoim prze-

mówieniu oprócz wyrazów wdzięczności pod adresem Uniwersytetu wyraził przesłanie o nieuniknionej konfrontacji idei i hipotez oraz etycznym obowiązku rzeczowej dyskusji naukowej. Oklaski, gromkie „sto lat”, wiązanka kwiatów i toast lampką miodu były najlepszym miernikiem ogromu szacunku jakim darzy europejskie środowisko naukowe tego badacza.

W imponującym dorobku prof. Wielowiejskiego jest bez mała 400 publikacji³, w tym pięć autorskich książek i cztery dalsze napisane we współautorstwie. Wśród nich 122 artykuły naukowe były ogłaszane w wielu krajach, jak również w najbardziej prestiżowych czasopismach zagranicznych. Część z nich z uwagi na ogromną objętość mogłaby w gruncie rzeczy stać się dalszymi książkami (na przykład opracowanie o importowanych naczyniach metalowych)⁴. Jerzy Wielowiejski jest też autorem niecodziennej, bo liczącej aż 122 pozycje liczby recenzji naukowych, co uzupełniają 73 komunikaty omawiające kolejne kongresy, konferencje i sympozja. Zestawienie uzupełnia 55 sprawozdań z badań wykopaliskowych, posiedzeń rad naukowych i działalności macierzystej instytucji, jaką przez lata był Instytut Historii Kultury Materialnej PAN.

W tym dorobku są oczywiście publikacje, które posiadają dla polskiej prahistorii szczególne znaczenie. W 1957 roku ukazała się broszura o wymianie handlowej między południową Polską a Imperium Rzymskim⁵. Temat ten wrócił jeszcze w opracowaniu ogłoszonym w roczniku *Archeologia*⁶, by później w różnych aspektach powtarzać się do dnia dzisiejszego. Jednak do miana pierwszego „kamienia milowego” w polskiej archeologii postawionego przez J. Wielowiejskiego⁷ preten-

¹ Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Zachodnia strefa osadnictwa kultury czerniachowskiej”, materiały opublikowane pod red. Jana Gurby w 1984 roku; Konferencja „Kultura Wielbarska w Młodszyim Okresie Rzymskim”, materiały opublikowane w dwóch tomach w latach 1988 i 1989 pod red. J. Gurby i A. Kokowskiego; Konferencja „Kultura Przeworska”, tomy I-III opublikowane w latach 1994-1996 pod red. J. Gurby i A. Kokowskiego (od tomu IV jako rocznik poświęcony problematyce kultury przeworskiej).

² Sylwetka naukowa Jubilata scharakteryzowana została w tekście: A. Kokowski, Czycigodny Jubilat, *Kultura Przeworska*, t. 4: 1999, s. 7-12, por. *Archeologiczny jubileusz*, WUniw., R. 9: 1999, nr 8, s. 22.

³ Porównaj: P. Wielowiejski, A. Kokowski, P. Łuczkiwicz, A. Reszczyńska, *Bibliografia prac Jerzego Wielowiejskiego 1948-1998*, Kul. Przew., t. 4: 1999, s. 13-24.

⁴ J. Wielowiejski, *Die späteltischen und römischen Bronzegefäße in Polen*, „*Berichte der RGK*”, R. 66: 1985 (1986), s. 123-320.

⁵ J. Wielowiejski, *Wymiana handlowa między południową Polską a Imperium Rzymskim*, „*Prace Zakładu Archeologii Antycznej IHKM PAN*”, z. 2, Warszawa, 50 ss.

⁶ J. Wielowiejski, *Wymiana handlowa między południową Polską a Imperium Rzymskim*, *Arch.*, t. 8: 1956 (1958), z. 1, s. 76-103.

⁷ Porównaj: A. Kokowski, *Problemy badania dziejów kultury przeworskiej*, Kul. Przew., t. I: 1994, s. 17.

duże obszerne dzieło o przemianach gospodarczo-społecznych w okresie późnolateńskim i rzymskim⁸, będące pierwszą w dziejach polskiej prahistorii tak obszerną monografią kultury przeworskiej.

W 1961 roku ukazał się artykuł ogłoszony w *Wiadomościach Numizmatycznych*, dotyczący problemów krytyki źródeł numizmatycznych do dziejów Polski starożytnej⁹. Odstąpił on nowy, intensywnie eksplorowany wątek zainteresowań Profesora, jaki zaowocował całą serią publikacji o numizmatyce, w których po raz pierwszy na tak szeroką skalę w naukach humanistycznych zaangażowano aparat badań statystycznych¹⁰.

Kolejnym pomnikowym dziełem jest książka o kontaktach rzymskich prowincji *Noricum* i *Pannonii* z ludami północnymi¹¹. Ogromny zasób źródeł jaki posłużył do formułowania zawartych w tej monografii tez zaowocował w kolejnych latach wieloma szczegółowymi opracowaniami i katalogami, np.: naczyń szklanych między Dunajem a Bałtykiem¹², charakterystyki i zróżnicowania stref napływu importów¹³, naczyń metalowych¹⁴ i ich naśladownictw¹⁵. Później, w 1980 roku ukazała się jeszcze interesująca książka o szlakach bursztynowych¹⁶, gdyż sprawa dystrybucji tego surowca, roli jaką spełniał

on w przemianach gospodarczych i społecznych – są kolejnymi zagadnieniami, którym Profesor poświęca wiele uwagi.

Ukoronowaniem działalności naukowej Jubilata jest z całą pewnością trud redakcji V tomu *Prahistorii Ziemi Polskich* (okres późnolateński i rzymski), gdzie nie tylko przeprowadził zespołowi najznakomitszych specjalistów, ale również napisał rozdziały o źródłach numizmatycznych, szeroko rozumianym rolnictwie, eksploatacji zasobów naturalnych, niektórych działach rzemiosła starożytnego, pożywieniu i odzieży, komunikacji, transporcie i wymianie oraz stosunkach społecznych¹⁷.

Jerzy Wielowiejski zapisał się również jako znakomity popularyzator wiedzy o badanym przez siebie okresie. Dokumentem tej działalności są książki o życiu codziennym w okresie rzymskim na ziemiach polskich¹⁸ i „*Na drogach i szlakach Rzymian*” (Warszawa 1984).

Profesor jest typowym przykładem naukowca gabinetowego, co w przypadku archeologii należy do niezwykłych wyjątków. Epizody wykopaliskowe odnoszą się zasadniczo do wspólnych z Jerzym Kolendo badań późnorzymskiej osady w Maćkówce koło Przeworska, wykopalisk w Radymnie oraz Sandomierzu-Krakówce i sezonu badań w miejscowości Wietrzno-Bania. Zaowocowały one jednak niezwykle ważną syntezą dziejów okresu przedrzymskiego i rzymskiego w Polsce południowo-wschodniej¹⁹. Od 1963 roku uczestniczył nadto w pracach polskiej ekspedycji archeologicznej w Novae w Bułgarii.

Profesor Jerzy Wielowiejski urodził się w 1922 roku w Dąbrowie Górniczej a maturę uzyskał w Kielcach. Studia z zakresu archeologii i historii na Uniwersytecie Wrocławskim pod kierunkiem prof. dra Kazimierza Majewskiego zakończył w 1950 roku pracą magisterską „*Praca niewolników w gospodarstwie domowym w starożytnej Grecji*”. Dysertację doktorską na temat „*Przemian gospodarczo-społecznych u ludności południowej Polski w okresie późnolateńskim i rzymskim*” sfinalizował Jubilat w 1958 roku, natomiast habilitował się w 1970 roku na podstawie dzieła o „*Kontaktach Noricum i Pannonii z ludami północnymi*”. Tak pobieżnie i lapidarnie można by streścić bogaty życiorys aktywnego Uczonego. Najwspanialszym jednak jest, że Profesor zachowu-

⁸ J. Wielowiejski, Przemiany gospodarczo-społeczne u ludności południowej Polski w okresie późnolateńskim i rzymskim, *Mat. Star.*, t. 6: 1960, 400 ss.

⁹ J. Wielowiejski, Niektóre problemy krytyki źródeł numizmatycznych do dziejów Polski starożytnej, *Wiad. Num.*, R. 5: 1961, s. 85-101.

¹⁰ J. Wielowiejski, Wpływ reform monetarnych w Rzymie w latach 63-215 na przyjmowanie srebrnych pieniędzy rzymskich przez ludy północne, *WN*, R. 13: 1969, s. 1-18; tenże, Dalsze uwagi do zagadnienia reprezentatywności znalezisk monet rzymskich, *WN*, R. 14: 1970, s. 90-99; tenże, Uwagi o rozmieszczeniu znalezisk i funkcji rzymskich medalionów oraz monet adaptowanych do zawieszania, *WN*, R. 14: 1970, s. 129-144; *Anwendung der statistischen Methode zur Erforschung der Umlaufstruktur von römischen Münzen in Mitteleuropa*, [w:] *Studien zu Fundmünzen der Antike*, Bd. 1, Berlin 1979, s. 265-280 (z A. Matuzewskim).

¹¹ J. Wielowiejski, *Kontakty Noricum i Pannonii z ludami północnymi*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1970.

¹² J. Wielowiejski, Rozmieszczenie znalezisk rzymskich naczyń szklanych pomiędzy środkowym Dunajem a Bałtykiem, [w:] *Liber Iosepho Kostrzewski octogenario a veneratoribus dicatus*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1968, s. 276-283.

¹³ J. Wielowiejski, Strefy występowania rzymskich importów przemysłowych w Środkowej i Wschodniej Europie, [w:] *Kultury archeologiczne i strefy kulturowe w Europie Środkowej w okresie wpływów rzymskich*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, 422, Prace Archeologiczne, z. 22: 1976, s. 51-61.

¹⁴ J. Wielowiejski, Research on Roman Metal Vessels in the Last Thirty Years (1946-1975), *APolona* 18: 1977 (1978), s. 137-172; tenże, Uwagi o użytkowej funkcji brązowych naczyń rzymskich u ludów północnych, [w:] *Balkanica Posnaniensia, Acta et studia III. Novae i cultura starożytna*, Poznań 1984, s. 373-382; tenże, Die spätkeltischen und römischen Bronzegefäße in Polen, *Berichte der RGK*, t. 66: 1985 (1986), s. 123-320.

¹⁵ J. Wielowiejski, Naśladownictwa rzymskich naczyń srebrnych znalezione w Polsce, *Arch.*, t. 40: 1989 (1991), s. 89-106.

¹⁶ J. Wielowiejski, *Główny szlak bursztynowy w czasach Cesarstwa Rzymskiego*, Wrocław 1980.

¹⁷ J. Wielowiejski, Źródła numizmatyczne (s. 36-40); Tło historyczne (s. 43-50); Produkcja rolno-hodowlana (s. 315-334); Garncarstwo, obróbka drewna, kamieniarstwo (s. 355-371); Warzelnictwo, bursztyniarstwo (s. 372-374); Włókiennictwo (s. 377-378); Pożywienie, odzież (s. 380-383); Komunikacja, transport, wymiana (s. 388-410); Stosunki społeczne (s. 411-428), [w:] Późny okres lateński i okres rzymski, *PZPol.*, t. 5, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1981.

¹⁸ J. Wielowiejski, *Życie codzienne na ziemiach polskich w okresie wpływów rzymskich (I-V w.)*, Warszawa 1976.

¹⁹ J. Wielowiejski, Okresy późnolateński i rzymski w Polsce południowo-wschodniej, *MSROA* za lata 1968-1969, druk 1973, s. 33-45.

je aktywność naukową, tworzy nowe idee i publikuje kolejne recenzje wnikliwie studiowanych nowości wydawniczych. Pozostaje nam więc tylko życzyć – oby tak

jeszcze sto lat Drogi Jubilacie, co czynimy w przekonaniu, że tym sposobem kontakty profesora Wielowiejskiego z Naszą Uczelnią będą miały owocną kontynuację.

Katedra Archeologii UMCS w Lublinie